

УДК 619:616.998.21

Левківський Д.М., кандидат ветеринарних наук, доцент

Сторчак Ю.Г., студ. 4 курсу ФВМ ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького*

ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО СКАЗУ ТВАРИН У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

За останні роки значно погіршилась епізоотична ситуація щодо сказу тварин у Львівській області, намітилось динамічне збільшення кількості неблагополучних пунктів та захворілих у них тварин. Аналіз кількості захворілих тварин на сказ та структури захворюваності дає підставу вважати, що у Львівській області існують передумови виникнення перехідних або змішаних природно-антропургічних вогнищ внаслідок синантропізації диких тварин та здичавіння домашніх котів та собак, залишених господарями.

Ключові слова: епізоотичний процес, нервова система, сказ тварин, синантропні та м'ясоїдні тварини, захворюваність, джерело збудника сказу тварин.

Вступ. Сказ – «зооноз номер один» – найбільш тяжка інфекція, що є загальною для всіх теплокровних тварин і людей у природних умовах, характеризується гострим перебігом, ураженням нервової системи і закінчується летально [5]. Вірус сказу вибірково уражає різні види нервової системи. Розмножується і накопичується в головному мозку, а також в епітелії слинних залоз, наднирниках, периферичних нервових стовбурах, слізних залозах. При розмноженні вірусу в цитоплазмі нейронів формуються специфічні включення - тільця Бабеша-Негрі круглої або веретеноподібної форми, що фарбуються кислими барвниками в яскраво-червоний колір [3].

Вірус сказу розвивається в мозковій тканині різних тварин: мишей, кролів, гвінейських свинок, білих щурів, курчат, овець. Може бути адаптованим до культур тканин різних видів тварин: репродукується у первинних культурах клітин нирок хом'яка, ембріонів телят, овець та курей. Отож, нейротропізм вірусу сказу не є абсолютним. Вірус сказу патогенний для людини, хижих тварин родини собачих, котячих та кунячих, а також рукокрилих (кровосисних і комахоїдних летючих мишей), рідше хворіють на сказ коні, свині, велика та дрібна рогата худоба [1].

Дикий вірус сказу, що циркулює серед тварин у природі, отримав назву вуличного вірусу. Л. Пастер у результаті тривалих пасажів вуличного вірусу на кролях отримав так званий фіксований штам вірусу сказу, який після 90-го пасажу значною мірою втратив патогенну здатність, зберігши антигенні властивості. Виведений Л. Пастером частково атенуйований фіксований вірус сказу і розроблену ним методику вирощування рабчного вірусу

використовують у лабораторній та виробничій практиці для отримання антирабічних вакцин.

Розрізняють природний тип сказу (сильватичний), осередки якого формуються за рахунок диких тварин, та антропургічний (міський) тип, осередки якого підтримуються домашніми і сільськогосподарськими тваринами. Резервуаром вірусу сказу є різні переважно хижі тварини: вовк, лисиця шакал, єнотовидний собака, рись, дикий кіт, скунс, куниця, борсук, ласка, тхір, горностай та інші, а також рукокрилі - кровосисні та комахоїдні летючі миші [2].

Результати багаторічних досліджень, проведених в Україні (Ю.М. Щербак, 1982), свідчать, що тривалий час відбувалося виникнення і формування самостійних епідемічних осередків сказу природного типу внаслідок передачі вірусу різними джерелами збудника (вовки, собаки та інші) в нову екологічну нішу - популяцію лисиць. Починаючи з 1965 р. показник виявленої захворюваності лисиць з року в рік зростав і відбувалося різке погіршення епізоотичного стану в цьому географічному регіоні. Це призвело до того, що нозоареал сказу став збігатися з нозореалом лисиці. Передумовою виникнення такої ситуації послужило стабільне збільшення численості лисиць (в 3-6 разів) за останні десятиліття. Тепер лисиця є наймасовішим видом хижака в Україні (кількість лисиць становить приблизно 70 % загальної кількості хижих тварин) [6].

Однією з найважливіших екологічних та епідеміологічних особливостей сказу природного типу є спостережувана синантропізація лисиці на терені України та активна адаптація цього виду тварин до зміненого людиною екологічного середовища в результаті інтенсифікації сільського господарства і зростаючої урбанізації. Аналогічна ситуація має місце також в інших регіонах Європи, де практично не залишилося куточків природи, які б не зазнали антропогенного впливу.

Сьогодні сказ слід розглядати не як локальну або національну проблему, а як міжнародну, тому у світі він характеризується як нозоареал глобального масштабу [5].

Враховуючи природне поширення сказу тварин, заходи щодо боротьби з ним здійснюються комплексно органами державної ветеринарної медицини, охорони здоров'я, житлово-комунального і лісового господарства, товариствами мисливців під керівництвом надзвичайних протиєпізоотичних комісій та органів державної влади на місцях [6].

Профілактичний та протиєпізоотичний комплекс включає в себе заходи, спрямовані на боротьбу із сказом тварин, передусім бродячих собак і котів. Всі домашні собаки повинні перебувати на обліку і бути щепленими проти сказу. Розроблені методи оральної вакцинації диких тварин проти сказу, однак вони широко не використовуються [4, 6].

За даними епідеміологічної служби завдяки проведеним протиєпідемічним заходам захворюваність людей на сказ в Україні знизилася до 2-5 випадків на рік. Антирабічні щеплення щорічно отримують до 100 000 осіб.

Матеріали та методика досліджень. Матеріалами досліджень були: акти епізоотологічних обстежень неблагополучних щодо сказу пунктів; річні звіти управлінь ветеринарної медицини районів; статистичні дані Головного управління ветеринарної медицини області; річні звіти обласної лабораторії державної ветеринарної медицини.

Результати досліджень. Метою нашої роботи було вивчення особливостей перебігу епізоотичного процесу сказу тварин у Львівській області. За результатами епізоотичного моніторингу та аналізу звітної документації Львівської обласної лабораторії державної ветеринарної медицини, статистичних даних Головного управління ветеринарної медицини у Львівській області було встановлено, що з 2000 по 2010 роки у Львівській області зареєстровано 138 неблагополучних пунктів щодо сказу тварин.

Кількість випадків

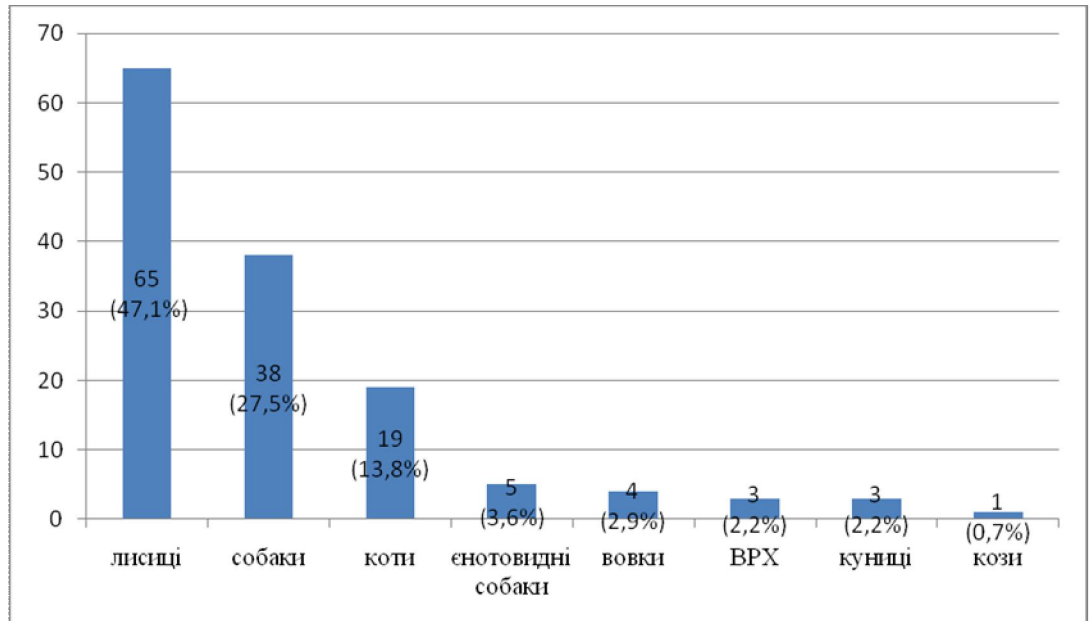

Рис.1. Динаміка виявлення сказу у Львівській області (за 2000 – 2010 роки):

Із них: лисиць – 65 (47,1%); собак – 38 (27,5%); котів – 19 (13,8%); єнотовидних собак – 5 (3,6%); вовків – 4 (2,9%); великої рогатої худоби – 3 (2,2%); куниць – 3 (2,2%); кіз – 1 (0,7%).

За 2009 рік у Львівській області зареєстровано 21 неблагополучний пункт, де захворіла сказом 21 тварина.

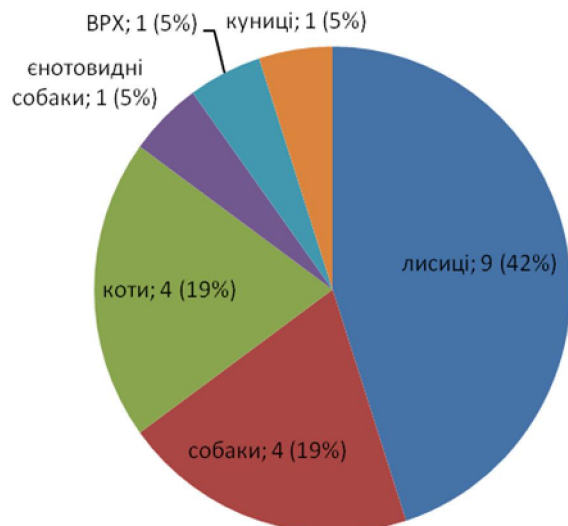

Рис. 2 Захворюваність на сказ по видах тварин станом на 01. 01. 2010 року:

Захворюваність на сказ по видах тварин станом на 01. 01. 2010 року була наступна: у лисиць – 9 (42%), котів – 4 (19%), собак – 4 (19%), куніць – 1 (5%), великої рогатої худоби – 1 (5%), єнотовидних собак – 1 (5%).

За 2010 рік вже зареєстровано два неблагополучних пункти щодо сказу лисиць у Городоцькому та Кам'янка-Бузькому районах Львівської області.

Державною службою ветеринарної медицини у Львівській області за 2009 рік проведено наступні протиепізоотичні заходи: досліджено 532 проби патологічного матеріалу тварин та отримано 21 позитивний результат щодо сказу тварин.

Із профілактичною метою провакциновано 181,2 тисяч собак, котів та інших видів тварин.

Відловлено та відстріляно бродячих собак – 4009 голів, котів – 1370 голів, лисиць – 1146 голів, а також вовків – 31 голову.

При районних державних адміністраціях проведено 39 засідань надзвичайних протиепізоотичних комісій.

Таким чином, проблема сказу тварин у Львівській області стала найбільш актуальною в останнє десятиріччя. За результатами досліджень у структурі захворюваності тварин на сказ у Львівській області (2000-2010) лисиці займають 47,1%, собаки 27,5%, коти 13,8%, єнотовидні собаки 3,6%, вовки 2,9%, інші види тварин 5,1% (всього 8 видів).

Кількість захворілих котів, що встановлена у Львівській області, свідчить про значну роль даного виду в епізоотичному процесі сказу.

Висновок. Аналізуючи структуру захворюваності тварин на сказ у Львівській області та враховуючи кількість випадків захворювання м'ясоїдних і синантропних тварин, вважаємо, що існують передумови виникнення перехідних або змішаних вогнищ – природно-антропургічних, основними

причинами цього є: синантропізація диких тварин та здичавіння домашніх – котів та собак, залишених господарями.

Поряд з основним джерелом збудника сказу – лисиць, підвищується роль собак, котів, вовків та єнотовидних собак в епізоотичному процесі.

Література

1. Бусол В., Горжесєв В., Постой В., Козаченко О. Епізоотичний моніторинг. // Ветеринарна медицина України, 2002. – № 4 – С. 10-11.
2. Гришок Л., Недосєков В., Падалка О., Полупан І. Стан профілактики та контролю сказу тварин в Україні і завдання на перспективу. // Ветеринарна медицина України, 2005. - № 11. – С. 7-10.
3. Джупина С. И. Методы эпизоотологического исследования и теория эпизоотического процесса. – Новосибирск, 1999. – 98 с.
4. Комитет экспертов ВООЗ по бешенству. 8-1 доклад. – Женева, 1994. – 26 с.
5. Макаров В. В. Бешенство: очерк мирового нозоареала и общие элементы контроля. // Ветеринарная патология, 2002. - № 1. – С. 12-20.
6. Л. В. Пєроцька, І. Т. Пустовіт, І. М. Григорашєва. Вплив антирабїчної пероральної імунізації диких м'ясоїдних на епізоотологічний стан щодо сказу тварин в Одеській області. // Аграрний вісник Причорномор'я. – Одеса, 2007. – вип. 39. – с. 24-28.

Summary

Levkivsky D. M. – *Candidate of Veterinary Sciences, professor*

Storchak Y. G. – *student of 4th course FVM*

Lviv National University of veterinary medicine and biotechnology named after S. Z. Hzhyskiy

ЕPIZOOTIC SITUATION OF RABIES OF ANIMALS IN THE LVIV REGION

One of major ecological and epidemiology features of hydrophobia of natural type there is the looked after synantropization of fox and active adaptation of this type of animals to the ecological environment changed by a man as a result of intensification of agriculture and growing urbanization. There are pre-conditions of origin of transitional or mixed hearths - nature-antropurgical, principal reasons of it are: synantropization of wild animals and becoming wild of domestic - cats and dogs leave owners.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2010